

PSIXOLOGIYANING ASOSIY VAZIFALARI VA TADQIQOT YO‘NALISHLARI

Avazxonov Shohnazar Gulnazarzoda

CHDP “Maktabgacha va boshlang’ich ta’lim
metodika” o’qituvchisi

G’olibjon Abdug’afforov

CHDP “Jismoniy madaniyat” fakulteti 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada psixologiya fanining mohiyati, uning asosiy vazifalari hamda zamonaviy tadqiqot yo‘nalishlari yoritib beriladi. Psixologiya inson psixik jarayonlari, shaxs xususiyatlari va xulq-atvorini o‘rganadigan muhim fan sifatida jamiyat hayotida muhim o‘rin tutadi. Maqolada psixologiyaning nazariy va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: psixologiya, psixik jarayonlar, shaxs, xulq-atvor, tadqiqot yo‘nalishlari, psixologik faoliyat.

Kirish

Psixologiya — inson psixikasi, ruhiy jarayonlari, holatlari va shaxs xususiyatlarini o‘rganadigan fan hisoblanadi. Zamonaviy jamiyatda inson omiliga bo‘lgan e’tiborning ortib borishi psixologiya fanining ahamiyatini yanada oshirmoqda. Ta’lim, sog‘liqni saqlash, ishlab chiqarish, boshqaruv, sport va boshqa sohalarda psixologik bilimlarsiz samarali faoliyat yuritish qiyin.

Psixologiyaning asosiy vazifalari

Psixologiya fani quyidagi asosiy vazifalarni bajaradi:

1. Psixik jarayonlarni o‘rganish.

Sezgi, idrok, diqqat, xotira, tafakkur, nutq va tasavvur kabi psixik jarayonlarning paydo bo‘lishi va rivojlanish qonuniyatlarini tadqiq etadi.

2. Shaxs psixologiyasini tahlil qilish.

Shaxsning individual-psixologik xususiyatlari, temperament, xarakter, qobiliyat va motivatsiyasini o‘rganadi.

3. Xulq-atvor va faoliyatni tushuntirish.

Insonning turli vaziyatlardagi xatti-harakatlari, qaror qabul qilish jarayonlari va ijtimoiy munosabatlarini izohlaydi.

4. Psixik rivojlanish qonuniyatlarini aniqlash.

Inson psixikasining yoshga doir o'zgarishlari va rivojlanish bosqichlarini tadqiq etadi.

5. Amaliy muammolarni hal etish.

Psixologik maslahat, psixokorreksiya, psixodiagnostika orqali inson faoliyatidagi muammolarni bartaraf etishga yordam beradi.

Psixologiyaning asosiy vazifalari – tavsiflash, tushuntirish, bashorat qilish va boshqarish orqali inson psixikasi va xulq-atvorini o'rganish, ularni nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilib, hayotga tatbiq etishdir, tadqiqot yo'nalishlari esa kognitiv, ijtimoiy, klinik, rivojlanish, neyropsixologiya va boshqa ko'plab yo'nalishlarni qamrab oladi, bu esa psixologik bilimlarni kengaytirib, amaliy muammolarni hal qilishga yordam beradi.

Psixologiyaning asosiy vazifalari va maqsadi.

Tavsiflash (Description): Psixik hodisalarni (hissiyot, tafakkur, xotira, diqqat) qanday ro'y berishini aniqlash.

Tushuntirish (Explanation): Psixik hodisalarning sabablarini, nima uchun ro'y berishini (psixologik qonuniyatlar, mexanizmlar) ochib berish.

Bashorat qilish (Prediction): Belgilangan qonuniyatlar asosida inson xulq-atvorini oldindan aytish.

Boshqarish/Nazorat qilish (Control/Management): Inson psixikasiga ta'sir o'tkazish orqali xulq-atvorini ijobiy yo'nalishda o'zgartirish (masalan, psixologik korreksiya orqali).

Tadqiqot yo'nalishlari (Asosiy yo'nalishlar)

Umumiy psixologiya: Shaxsning umumiy psixologik xususiyatlari, idrok, xotira, tafakkur qonuniyatlarini o'rganadi.

Ijtimoiy psixologiya: Shaxs va guruh o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, jamoaviy hodisalarni o'rganadi.

Pedagogik va yosh psixologiyasi: Ta'lim va tarbiya jarayonlarida shaxsning rivojlanishini tahlil qiladi.

Klinik psixologiya: Ruhiy kasalliklar, nevrozlar, psixologik stresslarni diagnostika qilish va davolash bilan shug'ullanadi.

Mehnat (Sanoat) psixologiyasi: Mehnat faoliyatida shaxsning psixologik holatlari, ish samaradorligini oshirishni o'rganadi.

Medsitsina psixologiyasi: Sog'liq, kasallik holatida psixikaning o'rni va ta'sirini tadqiq etadi.

Neyropsixologiya: Miya va psixik faoliyat o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganadi (elektron-hisoblash texnikasidan foydalaniladi).

Dinamik psixologiya (Psixoanaliz): Shaxsning ichki motivlari, ongsiz psixik jarayonlarga e'tibor qaratadi.

Tadqiqot metodlari (Usullari)

Kuzatish va o'z-o'zini kuzatish (introspeksiya): Shaxsiy his-tuyg'ularni, jarayonlarni tahlil qilish.

Eksperiment: Laboratoriya (nazoratli) va tabiiy (haqiqiy) sharoitlarda psixik hodisalarni o'rganish.

Anketa, test, suhbat: Ma'lumot to'plash uchun standartlash

Psixologiyaning tadqiqot yo'nalishlari

Psixologiya fani keng qamrovli bo'lib, u bir qator yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

1. Umumiy psixologiya.

Psixik jarayonlar va holatlarning umumiy qonuniyatlarini o'rganadi.

2. Yosh va pedagogik psixologiya.

Inson psixikasining yosh davrlari bo'yicha rivojlanishi hamda ta'lim-tarbiya jarayonidagi psixologik xususiyatlarni tadqiq etadi.

3. Ijtimoiy psixologiya.

Shaxs va guruh o'rtasidagi munosabatlar, ijtimoiy muhitning inson xulq-atvoriga ta'sirini o'rganadi.

4. Mehnat va muhandislik psixologiyasi.

Inson va texnika o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, mehnat samaradorligini oshirish masalalarini tadqiq etadi.

5. Klinik va tibbiy psixologiya.

Ruhiy holatlar, psixik buzilishlar va ularni psixologik yo'l bilan bartaraf etish masalalarini o'rganadi.

6. Sport psixologiyasi.

Sportchilarning ruhiy tayyorgarligi, motivatsiyasi va musobaqa jarayonidagi psixologik holatlarini tahlil qiladi.

Xulosa

Psixologiya fani insonni har tomonlama o'rganishga qaratilgan bo'lib, uning vazifalari va tadqiqot yo'nalishlari jamiyat taraqqiyoti bilan uzviy bog'liqdir. Psixologik bilimlar insonning shaxsiy rivojlanishi, kasbiy faoliyati va ijtimoiy munosabatlarida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli psixologiyani chuqur o'rganish va amaliyotda qo'llash bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G'oziyev E.G'. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2014.
2. Davletshin M.G. Psixologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.
3. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya. – Toshkent: Universitet, 2015.
4. Rasulova M.M. Yosh va pedagogik psixologiya. – Toshkent: Noshir, 2016.
5. Zunnunov A.Z. Psixologiya fanidan ma'ruzalar matni. – Toshkent, 2018.
6. Nemov R.S. Psixologiya: 3 jildlik. – Moskva: Vldos, 2010.
7. Petrovskiy A.V., Yaroshevskiy M.G. Umumiy psixologiya. – Moskva: Akademiya, 2009.
8. Rubinshteyn S.L. Umumiy psixologiya asoslari. – Moskva: Pedagogika, 2008.
9. Leontev A.N. Faoliyat, ong va shaxs. – Moskva: Politizdat, 2005.